

Egon Funch

DET SKETE I 1905

HISTORISK SELSKAB FOR GLOSTRUP, BRØNDBY,
ALBERTSLUND OG VALLENSBÆK

Egon Funch

DET SKETE I 1905

LOKALHISTORISKE ARTIKLER
UDGIVET AF
HISTORISK SELSKAB FOR GLOSTRUP, BRØNDBY,
ALBERTSLUND OG VALLENSBÆK

Glostrup 1988

Udgivet med velvillig støtte fra Glostrup kommune
ISBN 87-88547-02-7
Trykt hos Forstædernes Bogtrykkeri — tlf. 02 96 14 84
Oplag 800 eksemplarer

Omslagsbilledet viser den nedbrændte
præstegård den 9. juni 1905
(efter Illustreret Tidende).

Indhold

Glostrup i 1905	5
Da præstegården brændte	10
Provstens døtre	23
Da skoleskibet "Georg Stage" blev sejlet i sænk	33
Med veteranbil gennem Danmark	39
Register	48

Det maleriske vandtårn har lige siden sin opførelse i 1905 været et af de vartegn, der fortæller trafikanterne på Hovedvejen, at nu er de i Glostrup. — Efter postkort fra o. 1930 i Glostrup lokalhistoriske arkiv.

Glostrup i 1905

For Glostrup kommune var 1905 et begivenhedsrigt år. Det lille samfund var inde i en ret frodig udvikling, og Glostrup by talte nu ca. 1.900 indbyggere, hvilket var en fremgang på ca. 800 indbyggere i løbet af de sidste fem år. Beboerne følte det, som om byen havde fået vokseværk.

I en reportage den 4. maj 1905 bragte Københavns Amtstidende et øjebliksbillede af Glostrup i udviklingens tegn. Det hed bl.a.:

”Af den gamle, livsfjerne Landsby er der nu kun hist og her et lille Minde tilbage i en afsides Gyde eller et gammelt Hus med Mos paa Taget. Alt det øvrige er Skifertag og solide røde Murstensmure og flotte Butikker og elegante Villaer bag sirlige Haver.

Netop de røde Murstensmure gør sig stærkt gældende i det moderne Glostrup, som er vokset frem i de sidste 4-5 Aar. Rødt knejser den ny Kommuneskole paa Kirkebakken; med pragtfulde røde Mure rejser Direktør *Hansens* elegante Privatbolig sig i Ly af Glostrup Bryggeris mere blakket-røde Fløje fra 70-Aarene; lige overfor er netop Frk. *Schiølers* ny Ejendom kommen under Tag; den er rød som længere henne paa Roskildevejen et Par andre Nybygninger. Røde er Oliemøllens og Fedt-Raffinaderiets mægtige Kolosser og lange

Skorstene hinsides Banelinjen, røde er de fleste af de Nybygninger, som paa de Kanter kolonnevis rykker ud i den aabne Mark, — rødt skinner Glostrup midt i Grønsværen.*

Maaske er det for at knytte Fortid og Fremtid sammen, at det unge Glostrup har valgt Rødt til sin Yndlingsfarve. Thi rød er den gamle Kirke, der hæver sit Taarn som Midtpunkt i det gamle Glostrup.”

Amtstidendes lovsang til det dynamiske Glostrup var ikke slut hermed. I forbindelse med en sønderlemmende kritik af det stedlige postvæsen skrev bladet senere på måneden, at glostrupperne ”har bygget deres By op med en Raskhed, der minder om den, hvormed Czar Peter tryllede St. Petersborg frem af Nevaens Sumpe . . .”

På Københavns Amts Sognerådsforenings generalforsamling den 27. maj 1905 udtalte sognerådsmedlem, tømrer Lars Christiansen, at Glostrup nu havde udviklet sig så meget, at myndighederne ikke længere kunne holde sig orienteret om hver enkelts forhold. ”Ude i Glostrup,” sagde han, ”ved vi knapt, hvilke Mennesker vi bor i By sammen med; vi kender ikke hinanden en Gade igennem, knapt nok en Hustrappe op.” Han ønskede derfor, at det ved lov blev pålagt alle at melde flytning (en reform, der først blev gennemført i 1924).

Glostrup Grundejerforening rettede en henvendelse til de højere myndigheder om at få en sporvognsforbindelse med København. Initiativet var lige så velment som resultatløst, men vidnede i hvert fald om en klædelig lokalpatriotisme.

Hvis vejene undertiden kunne minde om månelandskaber, skyldtes det, at det længselsfuldt ventede gas- og vandværk nu var under opførelse, så der blev gravet på livet løs for at få ledningsnettet nedlagt i frostfri dybde. På det gamle vandtårn ved Hovedvejen kan de forbipasserende stadig læse årstallet 1905. Tårnets opførelse kommenterede Københavns Amtstidende den 6. september med følgende ord:

”Billedet af Glostrup vil være helt nyt, naar om faa Uger det ny Vandtaarn paa Bakken Øst for Byen hæver sin høje, spidse Silhuet over den gamle Kirke, Villaerne og Fabrikkerne. Allerede er Murværket saa højt oppe, at man lægger Mærke til det fra Banen; men naar Fløjen paa Vandtaarnet en Dag rejser sig de 100 Fod over Jorden, saa er det Fremtidens Glostrup, der tager Maal af Sletten for at se, hvor langt Bygrænsen endnu kan skydes ud.”

* Bryggeridirektør Axel Hansens villa blev i 1927 rådhus og senere dommerkontor. Bygningen benyttes nu af socialforvaltningen. I øvrigt var bryggeriets ”blakket-røde Fløje” fra halvfemserne og ikke fra halvfjerdsnerne. Bogbindermester Sophie Schiølers ejendom, der lå på Hovedvejen 136, blev senere politistation og derefter ingeniørkontor. Den er forlængst nedrevet. Oliemøllen blev senere til Sunlight. Fedt-Raffinaderiet, der lå lidt øst for Oliemøllen og forpestede byen med en ulidelig stank, forsvandt senere til stor glæde for beboerne.

Billedets forgrund domineres helt af bogbindermester Sophie Schiølers ejendom Hovedvejen 136. Det er forståeligt, at huset var en torn i øjet på mange, fordi det spolerede udsynet til kirken. Lykkeligvis er bygningen forlængst nedrevet. — Efter postkort fra 1911 eller tidligere i Glostrup lokalhistoriske arkiv.

Godstrafikken over Glostrup station var efterhånden blevet så betydelig, at Folketingets finansudvalg stillede midler til rådighed til anlæg af yderligere læssespor.

I årets løb gennemførtes en udvidelse af Glostrup kommuneskole (nu Højvangskolen), der ganske vist kun var tre år gammel, men altså allerede for lille. Udvidelsen omfattede en forlængst nedrevet pavillonbygning.

Et litterært pust fejede ind over byen, da egnens første boghandler — Otto Thim — den 1. november åbnede en forretning på Hovedvejen 103. Og en luftning fra den helt store verden fornemmede man, da distriktslæge J.C. Bencke tog på studierejse til Pyrenæerne, der lå meget langt væk dengang!

Der var mennesker, der omfattede Glostrup med en evigt brændende kærlighed. Den farverige overbetjent Simon Simonsen, der det foregående efterår havde taget sin afsked og var draget til Kolding for at tilbringe resten af sit liv dér, vendte allerede tilbage i foråret 1905. Det vældige Jylland kunne ikke erstatte Glostrups lyksaligheder.

På de følgende sider skildres en række begivenheder i 1905: den store brand den 9. juni, byens sorg over ledvogter Frederiksens søn, der omkom ved skoleskibet "Georg Stage"s forlis, og den store automobilrejse fra Aalborg til København, der gjorde det soleklart, at bilerne ikke i længden kunne holdes

Fra sin barndoms ferieophold i præstegården havde forfatteren Chr. Engelstoft (1876-1945) et indgående kendskab til det landlige Glostrup, som han holdt meget af. Efter foto i Det kgl. Biblioteks billedsamling.

borte fra vejene, selv om myndighederne — ikke mindst Glostrup sogneråd — så meget skævt til dem. Syv år tidligere havde et enigt sogneråd henstillet til amtsrådet, at kørsel med motorvogne på offentlige veje blev kategorisk forbudt.

En af artiklerne tager sit udgangspunkt i 1905, men lægger hovedvægten på, hvad der skete senere. Det er beretningen om provstens syge datter, der under branden måtte hjælpes ud gennem et vindue. For de fleste i byen var hun nok ukendt, men senere opnåede hun en vis navnkundighed som forfatterinde. Noget lignende gjaldt hendes søster, der dog ikke var til stede under branden.

Udover Københavns Amtstidendes såre positive betragtninger har vi netop fra 1905 et ofte citeret vidnesbyrd om, hvorledes en udensogns iagttagelse så på Glostrup. Det er forfatteren Chr. Engelstoft, der i en artikel i "VerdensSpejlet" af 19. marts 1905 gengav sine indtryk af den by, han kendte godt fra sine drengeår, da han ofte havde været på ferie hos sin morfader, sognepræst C.F. Stub. Uddrag af artiklen findes i Glostrupbogen, bind 1, side 140 ff, og i Ejvind Tofte: Fra stationsbyens saga, side 38 ff.

Engelstoft var mildt imponeret over udviklingen, men et par af beboerne delagtiggjorde ham i deres betænkeligheder, og hele tiden mødte han massiv kritik af, at Sophie Schiølers tidligere nævnte ejendom delvis ville skjule kir-

ken. En af de bekymrede var den 73-årige fru Augusta Mauritzen, der havde en købmandsbutik lige over for bryggeriet. Hun udtalte:

”Her er blevet ganske anderledes og helt forrykt. Glostrup er ikke til at kende. Jeg holder mig altid hjemme af den Grund. Nu smækker de ovenikøbet en Kasse op bag Præstelængen, som vil gemme Kirken helt. Det er Provstens Skyld. Og Købmand er der snart sagt i hvert andet Hus.”

Og en håndværker ved Hovedvejen sukkede:

”Her spekuleres alt for meget. Og vi er blevet en svær Mængde Mennesker, ca. 2000. Der er 200 Børn i Kommuneskolen, som de har bygget bag Præstegaardshaven. Nogle siger, at Glostrup bliver et nyt Utterslev. Alle disse Fabrikarbejdere. Jeg ved ikke, hvordan Kommunen skal bære alle de Udgifter. De har vedtaget, at vi skal have Vandværk og elektrisk Lysstation. Det er dyrt. Folk har saa travlt herude, at nu bygger de endogsaa Kirken inde.”

Engelstoft slutter sin artikel således:

”Da jeg rejste hjem og saa ud over Byen, lyste Glostrup med hundrede Ildøjne fra de nye Fabrikker . . .

Gamle Glostrup er blevet en ung, ny By, men den mindes de gamle idylliske Dage, ønsker at vogte og værne ømt om Mindesmærkerne.

Men derfor er der næppe nogen, som for Alvor ønsker det skete usket.”

Kilder

Folketællingslister.

Københavns Amtstidende.

Roskilde Dagblad.

H.P. Rømming m.fl. (red.): Glostrup Grundejerforening 1897-1947. 1947.

Statistisk Aarbog.

Ejvind Tofte: Fra stationsbyens saga. 1976.

Ejvind Tofte og Egon Funch: Kirke og kro m.m. 1983.

Verdens-Spejlet.

Den gamle præstegård var uforfalsket idyl, og det måtte give et stik i hjertet på alle gamle glostruppere, da den brændte ned. — Efter foto i Glostrup lokalhistoriske arkiv.

Da præstegården brændte

*Om de skæbnesvangre timer i juni 1905,
da den helt store katastrofe truede*

Branden i Glostrup den 9. juni 1905 har været omtalt i flere lokalhistoriske fremstillinger, bl.a. i Ejvind Toftes bog ”Fra stationsbyens saga”, hvor en skildring fra ugebladet Hjemmet gengives. En mere udførlig beskrivelse af de hektiske timer, da betydelige dele af byen truedes med udslettelse, og da kirken var i fare, har ikke hidtil været forsøgt. Da både hovedstadspressen og Roskildebladene imidlertid straks sendte korrespondenter til stedet, findes der et anseligt antal — til dels ret detaljerede — reportager, som giver en række friske og livlige øjebliksbilleder fra en skæbnesvanger dag i Glostrups historie.

Denne artikel bringer en skildring af begivenhederne, navnlig på grundlag af, hvad bladene skrev, men naturligvis også under anvendelse af andet materiale, der har kunnet fremskaffes. Som det fremgår af de citater, der gengives, førte flere af korrespondenterne en ganske levende pen, men da hastigt nedkradsede reportager (nogle af dem blev bragt allerede samme dag) ofte vil væ-

Her i tømrermester Peder Martinsens savskæreri på Vinkelvej begyndte den store brand, der den 9. juni 1905 lagde Glostrup præstegård i aske og en overgang truede selve kirken. — Fra Illustreret Tidende 18/6 1905.

re behæftede med fejl, må der tages et vist forbehold med hensyn til enkelthederne. Branden i Glostrup i 1905 bliver imidlertid nærværende gennem disse øjenvidneberetninger. Små, pudsige træk, der næppe kan være frit opfundne, bringer os tæt ind på livet af datidens mennesker.

Da ilden opstod, ydede pressen en udmærket indsats for hurtigt at bringe nyheden ud til læserne. Det var jo før radioens tid. Ritzaus Bureau udsendte med korte mellemrum tre telegrammer om brandens udvikling og bekæmpelse. Disse telegrammer blev gengivet i mange blade. "Glostrup i Flamme" lød Aalborg Stiftstidendes overskrift samme dag. Men større interesse knytter sig naturligvis til, hvad de udsendte korrespondenter fik ud af begivenhederne i form af udførligere artikler.

Et pragtfuldt fyrværkeri

"Tidligt i Gaar Formiddags rygtes det herinde i Byen, at den lille Landsby Glostrup brændte," skrev Adresse-Avisen. "Vi fik hurtigt Meddelelsen bekræftet, og et Øjeblik efter var vi afsted paa Vej til Brandstedet. — Ud ad Roskilde Landevej gik det i strygende Fart, og den brede Chaussé, der ellers er saa ubefærdet, havde i Dag et andet Udseende. Talrige Cyklister og mange Fodgængere bevægede sig udefter, og Færdslen blev stærkere, jo mere man nærmede sig Branden, hvorfra mægtige Røgskyer steg op i den solklare Luft."

Det københavnske dagblad Adresse-Avisen sendte ikke blot en journalist til branden i Glostrup, men også en tegner, hvis indtryk af begivenhederne resulterede i to skitser, der bragtes i bladet dagen efter. Her ses det nedbrændte savskæveri.

Det viste sig næsten umuligt at få forbindelse med Glostrup pr. telefon, og dette gav næring til rygterne om brandens kolossale omfang.

Københavns Amtstidende skrev, at man ganske naturligt fantaserede ”om overbrændte Telefontraade og en hel By i Flammer, og derfor styrtede man fra alle Sider ind mod Byen. Det første Indtryk, man fik, naar man ad Roskilde Landevej cyklede ind i Glostrup, var Indtrykket af at være kommen ind i en Marskandiserbutik. Paa begge Sider af Vejen og langt ind i Villaernes Forhave stod Møbler og allehaande Husgeraad stablet op i lange Rækker og høje Dynger. Dynevaar lyste frem bag Kister og Skabe, Sofaer stod opstadsede ved Grøftkanten, en Kanariefugl kvidrede fra sit Bur paa Rendestensbrædtet, og paa et elegant Salonbord i Skyggen af et Lindetræ ved Vejkanten præsenterede sig Stabler af Porcelæn, hvorover et broget Skørt var kastet til Værn mod Støv og Røg.”

Ilden var opstået i tømrmester og savværksejer Peder Martinsens værksted på Vinkelvej. Den petroleumsmotor, der leverede kraften til savskæveriet, havde i den senere tid været ude for nogle driftsforstyrrelser, men man mente, at fejlen nu var rettet. En snes liter petroleum var om morgenen blevet fyldt på beholderen, og så havde man sat motoren i gang. Ved 9-tiden eller lidt senere eksploderede motoren, og med rivende fart bredte ilden sig fra værkstedet til tømmerpladsen, hvor det soltørrede træ hurtigt fængede, og hvor den friske vind fik ilden til at springe fra stabel til stabel. Snart var ”hele Pladsen omspændt af Flammer, Husene antændte, og et Gnist-Fyrværkeri, saa pragtfuldt som det sjældent ses, dalede ned over Byen” (Nationaltidende).

Fra præstegårdens brand. Rygterne om den truende brandkatastrofe havde kaldt en mængde sensationslystne københavnere til Glostrup. Ifl. Ekstrabladet herskede der på Roskildevej det mest ubeskrivelige kaos. — Fra Verdens-Spejlet 18/6 1905.

Et af de første ofre for branden var en trehjulet motorcykel, som bryggeridirektør Axel Hansen havde stående på stedet.* Den blev aldrig til motorcykel mere.

I sidste øjeblik lykkedes det at redde hestene ud af den brændende stald.

Assistance langvejsfra

Brandvæsenet blev alarmeret, og kort efter mødte byens sprøjte under anførelse af brandmajoren, slagtermester Waldemar Grøndahl. Fra første færd var det oplagt, at man måtte have assistance fra andre brandkorps, og man gjorde, hvad man kunne for at tilkalde disse. At Glostrup endnu ikke havde noget vandværk (det var under opførelse, men kom først i drift året efter), gjorde det nødvendigt at skaffe så megen bistand til slukningsarbejdet som muligt. Kirkeklokkerne ringede, og dampfløjterne på Glostrup Bryggeri og Oliemøllens sæbefabrik tudede vedvarende. Det er sandsynligt, at man også pr. bud eller telefon har søgt at tilkalde assistance. ”Men de fleste Folk var paa Arbej-

* Et billede af motorcyklen findes i ”Glostrup i gamle billeder”, side 49.

de og skulde hentes hjem først, og de kørepligtige skulde have Hestene hjem fra Marken og Vandtønderne fyldte. Alt dette tog Tid," skrev Dagens Nyheder. Efterhånden indfandt der sig dog slukningskøretøjer fra de omliggende byer, og lange rækker af vogne med vandtønder kørte frem.

På Vinkelvej stod bagermester Fortmeyer med Glostrups bedste slange og søgte at redde tømrmester Martinsens beboelseshus, men anstrengelserne var forgæves. Stakitter og vinduer i tre omliggende småhuse begyndte også at brænde, men disse bygninger blev reddet, selv om de blev noget medtagne.

"Travle hænder havde imidlertid givet sig i Lag med at flytte det brogede Indbo ud paa Veje og Gader, der snart var ganske overfyldt med Borde, Stole, Klædeskabe og andet Inventar," oplyste Social-Demokraten. "Midt i Solskinnet stod en rødmalet Kane, og paa en Grøftekant var anbragt et dækket Bord, paa hvis Dug der endnu stod halvfylde Kaffekopper og Kognaksglas!"

Interesserede tilskuere til slukningsarbejdet var byens skolebørn, der ved det første klemt fra kirkeklokkerne havde grebet chancen for en spændende fridag og var styrtet ud i den truede by.

Præstegården brænder

Pludselig lød råbet: "Præstegården brænder!" Det er let at forestille sig, med hvilken hast både børn og voksne stormede hen ad vejen mod begivenhedernes nye centrum. Det viste sig at være rigtigt, at den stærke, sydøstlige blæst, der hvirvlede brændende spåner og savsmuld højt op i luften, havde ført gniester over mod den gamle præstegård, hvis stråtag stod i flammer.

En storkerede, der i umindelige tider havde balanceret på tagryggen, gik op i luer, de spæde unger omkom, og med sørgmodige vingslag flygtede storkeparret for bestandig væk fra Glostrup.

Hvordan provst L. Koch, der var en kendt kirkehistoriker, fik at vide, at præstegården brændte, vil næppe nogen sinde blive fuldt opklaret. Iflg. Roskilde Dagblad stod provsten i konfirmandstuen og så ud ad vinduet over mod den brændende tømmerplads, da en kone, der gik forbi, råbte til ham: "Det brænder lige over hovedet på provsten!" Skal man tro Social-Demokraten, var det ikke en kone, men en mand, der pegede over provstens hoved og råbte de advarende ord. Aftenbladet fortæller derimod, at provsten sad og røg pibe, da en mand kom farende ind i stuen til ham med den ubehagelige nyhed.

Københavns Amtstidende havde en helt anden version, nemlig følgende:

"Nede i Præstegaarden sad Provst Koch og læste med sine Konfirmander. Hans Guldur laa paa Bordet foran ham. En af hans Konfirmander skriger op: "Sikken en Røg!" Provsten kigger ud ad Vinduet, studser ved Synet af Røgen, der vælter over Gaden, og gaar udenfor for at tage Kending af Fænomenet. Beroliget, da han opdager, at Brandstedet ligger saa langt borte, gaar han

Et glimrende fotografi af branden i Glostrup. Præstegården er brændt ned, men ilden er langt fra slukket. På kørebanen ses en vogn med en vandtønde til slukningen. — Fra Illustreret Tidende 18/6 1905.

tilbage til Konfirmandstuen, men ser i det samme, at det brænder i Præstegaardens Straatag. Inde i Konfirmandstuen er der vild Forvirring. Provsten sender Børnene hjem. Taget over hans Hoved er et eneste Ildhav.”

Der blev travlt i præstegården. Først og fremmest måtte man bringe provsteparrets datter Lucie Hørlyk, der lå syg i et gavlværelse, i sikkerhed. Der var ikke tid til at give hende tøj på. Næsten uden klæder blev hun gennem et vindue reddet ud af bygningen.

Beslutsomt tog provsten kommandoen, og det lykkedes ham at redde både kirkebøgerne, sit righoldige bibliotek og en del af indboet. Da mændene bar de sidste bøger ud, skred taget sammen, men ingen kom til skade.

I arbejdet med at redde de store bogskatte deltog pastor Johs. Munck fra statsfængslet. Lige før taget styrtede ned, vovede fængselspræsten sig endnu en gang ind i det brændende hus og vendte triumferende tilbage med alle provstens lange piber i favnen.

Hvad provsten derimod ikke nåede at redde, var et værdifuldt guldur, han havde fået som hædersgave af provstiets præster. Åbenbart var der tale om

*Provst Ludvig Kochs kirkehistoriske forfatter-
skab var ret omfangsrigt. Til gengæld fat-
tede han sig i yderste korthed, da han be-
skrev præstegårdens brand i embedets kalds-
bog. Der står lakonisk: "Fredag før Pinse,
d. 9. Juni 1905, afbrændte Glostrup Præ-
stegaard totalt. 2. Okt. begyndtes paa Gen-
opførelsen. 10. Juli 1906 flyttede vi ind."
Efter foto i Glostrup lokalhistoriske arkiv.*

det ur, som ifølge Københavns Amtstidende lå på bordet i konfirmandstuen, hvor det nok har fået lov til at blive liggende, til det forsvandt i ildhavet.*

Præstegården brændte totalt ned. Kuriøst nok var gården i anledning af en forestående bispevisitats netop blevet hvidtet, og arbejdet var først blevet færdigt dagen i forvejen. Skønne, spildte kræfter!

Provst Koch havde ingen vanskeligheder med at få tag over hovedet. Bogbindermester Sophie Schiøler, søster til den kendte kapelmester Axel Schiøler, der var gift med provstens datter Anna, havde en ledig lejlighed i den nyopførte ejendom Hovedvejen 136. Provsten kunne straks flytte ind.

Kirken i fare

På dette tidspunkt var der overhængende risiko for, at også kirken ville blive luernes bytte, og ingen kunne forudse, om det ville være muligt at standse ilden i tide. Birkefuldmægtig Thyge Askov styrkede til telefonen og ringede til Københavns Brandvæsen. "Send en dampsprøjte!" bad han. "Byen er

* Som provst var pastor L. Koch i virkeligheden emeritus, idet han pr. 1. januar 1903 var bevilget afsked som provst. Antagelig har det været ved denne fratræden, han fik gulduret. Som sognepræst fungerede han til udgangen af året 1907.

Her ses præstegårdens tomt, således som Adresse-Avisens tegner har gengivet sceneriet.

truet." Dampsprøjterne var datidens mest effektive slukningsredskaber, men da de var hestetrukne, måtte en sådan sprøjte transporteres til Glostrup med statsbanerne.

"Klokken var da godt ti," skrev Social-Demokraten, "og fra Hovedbrandstationen gjorde man en Dampsprøjte klar og bemandede en Sprøjtevogn med 12 erfarne Brandsvende, samtidig med, at et Ekstratog til Glostrup blev bestilt. Da dette Slukningstog var installeret i Toget og skulde dampe afsted, telefonerede Birkefuldmægtigen paany og bad Brandvæsenet vente — Præstegaarden stod dog ikke til at redde, og man haabede at kunne begrænse Ildens yderligere Fremtrængen."

Der var sat brandvagt ved kirken, hvis træluger hvert øjeblik truede med at fænge. Kirken blev dog reddet, måske også, fordi man her havde nem og rigelig vandtilførsel fra genboen, Glostrup Bryggeri. Derimod nedbrændte et mindre hus, der lå ved siden af præstegården og tilhørte kroejner Ole Hansen, Røde Vejmølle Kro. Huset (Østervej 2-4) var beboet af et par arbejderfamilier, der ifl. Roskilde Dagblad havde i alt 13 børn. Hvor disse fattige familier fandt husly, meldte bladene intet om. De har næppe været så heldigt stillede som provsten.

Et hus, der tilhørte smedemester Peter Grøndrup, antagelig en del af smedien på hjørnet af Skolevej, blev delvis ødelagt, og en tid var Mads Larsens gartneri tæt ved kirken udsat. "Her udrettede imidlertid Brøndbyvesters Sprøjte

Ud fra datidens forudsætninger var de hestetrukne dampsprøjter særdeles effektive slukningsredskaber. På denne tegning fra 1898 af Rasmus Christiansen ser man en dampsprøjte sprede skræk og rædsel under udrykning på Vesterbros Passage. — Efter Arthur G. Hassø: Københavns Brandvæsens Historie. 1931.

et udmærket Arbejde,” skrev Dagens Nyheder, ”saa at Ilden ikke aad sig videre den Vej.”

Søstrene Ane og Trine Knudsens bagved liggende ejendom (Østervej 8) var antændt to gange, men det lykkedes at få ilden slukket, før der var sket større skade.

I nærheden af brandstedet boede revyskuespilleren Frederik Christensen, stifteren af Skuespillerforeningen, og hans hustru, sangerinden Elisabeth Christensen — begge kendte skikkelser i det københavnske forlystelsesliv. Den ejendom, de boede i (Mellemvej 4) syntes en tid truet, men gik fri.

Skuespillerparret Frederik og Elisabeth Christensen boede på Mellemvej, hvor deres hus en overgang var truet af branden.

”Frederik og Lisbeth” var et uhyre populære par på de københavnske revyscener. I 1879 stiftede Frederik Christensen Skuespillerforeningen, den første nordiske organisation af scenekunstnere. Han trak sig tilbage efter sin 50 års jubilæumsforestilling i 1916. ”Lisbeth” fik sin største succes med sangen ”Under de lysegrønne Lindetræer”, hvis beyndelseslinie er blevet et bevinget ord.

Parret ses her i amagerdragter. — Efter postkort i Det kgl. Biblioteks billedsamling.

Branden ebber ud

”Hele Glostrup By har været paa Benene i Formiddags,” fortalte Ekstrabladet. ”Da vi ankom dertil ved halvelve Tiden, dannede Roskilde Landevej det mest ubeskrivelige Kaos. Det flød med Indbo, Arbejdsredskaber, forkullede Bjælker, Murstensdynger, i gamle Empiresofaer sad sværtede Arbejdsfolk og drak Carlsberger. Flammerne slog endnu højt over Husene.”

Ved 11.30-tiden var al fare for ildens videre udbredelse forbi, men den halve snes sprøjter, der var til stede, vedblev at dænge vand over de ulmende rester af trælageret og de brændende halmbunker i præstegården. Ved middagstid faldt skorstenen i præstegårdens hovedbygning, hvorpå man gav sig til at nedbryde de vaklende mure. Over den solstegte by lå en skarp, hvidlig røg.

Byen myldrede med mennesker. De steder, hvor ilden havde antændt stakitterne, var disse revet ned, og folk trampede rundt i haverne. Langs vejene lå defekt bohøve, hvorimellem nysgerrige høns trippede rundt.

Provstens have var taget i besiddelse af ivrigt snakkende skolebørn, der her kunne nyde skuespillet fra første parket.

Dagbladet København, der den 9. juni 1905 forhastet meddelte, at ikke mindre end to brandsprøjter og flere stationssprøjter allerede var sendt med særtog til Glostrup, gjorde dagen efter afbigt ved at bringe denne livlige lille artikel. Så var gårsdagens avisand dementeret.

Da Dampsprøjten skulde til Glostrup.

—:—

Ved Titiden i Gaar Formiddags indløb der til Hovedbrandstationen Anmodning om at jende Dampsprøjten til Glostrup, da den der optaaede Udsvaade, hvorefter vi bragte Meddelelse i Gaar, truede hele Byen med Odelæggelse.

Et Minut efter var man i fuld Aktivitet paa Brandstationen, Brandmændene løb sammen om Sprøjterne, Hestene førtes i Trav ud af deres Stalde, Portene smækkedes op, og i Galop gik Tarten hen mod Jærnbanestationen, hvortil der samtidig gaves telegrafisk Besked. Og da Brandtoget — Dampsprøjten og en almindelig Sprøjtevogn — kom rullende, var Portene til Indladningspladsen bag Færhedsporten aabnede, saa Sprøjterne uden et Minuts Forjættelse kunde føre hen til de Røge, hvori de skulde optages.

Hurtigt spændtes Hestene fra. Og mens nogle Brandfolk førte Dyrene op i den til dem bestemte Kreaturvogn, bragte andre Brandvognene op i to aabne Godsvoogne og sprang kelo bagefter. Saa kom et Lokomotiv rullende med en Kupvogn, og alt stod paa Pletten parat til Afrejse.

To Minuter tidligere var der kommen en Telefontmeddelelse om, at Afrejsen skulde ske efter nærmere Ordre. Og nu da alt var klart, saa man en Konduktor komme løbende henover Perronen. Alles Ljne sættede sig i Spænding paa ham, fordi man anede, at han vilde give det endelige Svaret paa Spørgsmaalet: „Afrejse eller ikke?“

Forpusjet standjede Konduktøren:

— Stalde melde: „Køre tilbage — man er Herre over Ilden.“

Dermed var den Lur forbi.

Men fort som den var, var den lang nok til — saa fortræffelig som Indladningen foregik, under Ledelse af Stationsforstanderen, Sr. Kaptejn *Wilsbech* personlig og Brandfuldmægtig *Lunn* — at afgive Vidnesbygd om, hvor fuldt rustede Statsbanerne og Brandvæsenet staa til et Samarbejde, naar det gælder et saadant.

U.Br.

Efter folketroen bragte storken medgang og lykke til menneskene, hvor den byggede rede — ja, dens tilstedeværelse skulle ligefrem kunne beskytte mod ildebrand. Hvis den røde hane alligevel galede, kunne man se storken hjælpe til med slukningen. Disse folkelige forestillinger blev gjort til skamme, da præstegårdens brand for bestandig fordrev storken fra Glostrups midte. — Efter en illustration af C.F. Aagaard til Ingemanns "Storken sidder paa Bondens Tag".

"Hen paa Eftermiddagen, da man var Herre over Ilden," skrev Middagsposten, "gik Sognefogden oppe, hvor Præstegaarden havde ligget, og ledte efter en Dørbjælke fra Præstegaarden med Aarstallet 1632, og oppe paa Kirkegaarden, hvor Ilden havde knækket et af de store Træer, laa en væltet Ligsten paa Gravstedet, der skjuler Gaardejer Niels Hansens jordiske Levninger, og adskillige Roser paa Gravstederne var svedne — men ellers lod Ilden de Døde i Fred."

"Den, der syntes mest uanfægtet af det hele," sluttede Kristeligt Dagblad sin reportage, "var den Petroleumsmotor, som havde foraarsaget hele Branden, den stod endnu tilsyneladende uskadt mellem de rygende Ruiner."

Det sidste ord overlader vi dog til Nationaltidende, der skrev: "Da vi ved 2-Tiden forlod Brandstedet, var kun et Par Sprøjter i Virksomhed; og deres Opgave var væsentlig at overrisle de brændende Murrester. — I Glostrup Kro var der til Gengæld en kolossal Indrykning. Her slukkede man kun Tørsten, men den syntes ogsaa at være paa Højde med den overstaaede Ildløs."

— — — — —

Som anført kom den bestilte dampsprøjte aldrig af sted fra hovedstaden. Dagbladet København var derfor lovlig tidligt på færde, da det — endnu mens branden rasede — skrev, at hele *to* dampsprøjter og flere stationssprøjter allerede var blevet sendt med ekstratog til Glostrup. Man skal ikke tro alt, der står i aviserne!

Kilder

Adresse-Avisen, Aftenbladet, Aftenposten, Berlingske Tidende, Bornholms Tidende, Dagens Nyheder, Dannebrog, Ekstrabladet, Fyens Stiftstidende, Hjemmet, Illustreret Tidende, Kristeligt Dagblad, København, Københavns Amtstidende, Middagsposten, Nationaltidende, Politiken, Roskilde Dagblad, Roskilde Tidende, Social-Demokraten, Verdens-Spejlet, Aalborg Stiftstidende og Aarhus Stiftstidende.

Dansk biografisk leksikon (biografier af Frederik Christensen og Axel Schiøler).

Folketællingslister.

Max Groshennig og Th. Hauch-Fausbøll: Danmarks Præstehistorie 1884-1911, bd. 1. 1914.

Knud Hansen, Birgitte Schram og Ejvind Tofte: Glostrup i gamle billeder 1890-1940. 1982.

Oplysninger fra urmagermester Knud Hansen.

O. Helms, Johannes V. Jensen og Johannes Larsen: Storken. 1927.

Poul Høyer: Gamle kroer (i Glostrupbogen, bd. 3. 1958-62).

Poul Høyer og P. Petersen: Glostrup Sogneraad (i Glostrupbogen, bd. 1-3. 1948-62).

Idyllen forsvinder (i Glostrupbogen, bd. 1. 1948-52).

Ludvig Koch: En gammel Præsts Erindringer. 1912.

Kraks Vejviser.

Knud Langberg: Glostrup Præstehistorie IV (i Glostrupbogen, bd. 3. 1958-62).

Ejvind Tofte: Fra stationsbyens saga. 1976.

T. Vogel-Jørgensen: Bevingede Ord. 3. udgave. 1948.

Her ses provst Ludvig Kochs to talentfulde døtre, Lucie Hørlyk og Anna Koch Schiøler, i et rigtigt klunketidsinteriør. — Fotografiet, der findes på Det kgl. Bibliotek, er ikke forsynet med oplysning om, hvor og hvornår billedet er taget.

Provstens døtre

Om

forfatterinderne Lucie Hørlyk og Anna Koch Schiøler

Når branden i Glostrup den 9. juni 1905 omtales, bliver provstens syge datter sjældent glemt. Hun er næsten blevet en legendarisk skikkelse, denne hidtil nærmest anonyme patient, der var i overhængende livsfare, da præstegårdens stråtag stod i lys lue. Det giver næring til fantasien, hvordan hun blev hjulpet op af sygesengen og i det blotte linned reddet ud af den brændende bygning.

Provstens datter — ja, kun de færreste kendte hende vel som andet. I den foregående artikel er hendes navn nævnt: Lucie Hørlyk. Et par af bladene nævnte hendes efternavn i brandreportagerne, men endnu var hun stort set ukendt af offentligheden.

At hun i løbet af få år efter branden skulle blive en kendt forfatterinde, hvis bøger opnåede betydelig popularitet, kunne ingen vide dengang. "Dansk Litteratur har lidt et virkeligt Tab!" skrev digteren Helge Rode i Illustreret Tidende efter hendes tidlige død. Og hendes fader, provst L. Koch, udgav en

Ved plantagen Annas Hope på St. Croix. Lucie Hørlyk var ikke særlig betaget af øens tropiske natur. Efter træsnit i Illustreret Tidende 20/10 1878.

bog på 166 sider om hende. Som man ser, var det ikke nogen helt almindelig præstedatter, der var i livsfare, da ilden fejede hen over Glostrup.

Da Lucie — der i familiekredsen aldrig hed andet end "Lulle" — blev født den 18. februar 1870, var hendes fader højskoleforstander i Brøns i Sønderjylland. Et par måneder efter hendes fødsel lukkede preusserne højskolen, og faderen fik da forskellige præstekald, først på Falster, senere på Sjælland. Til Glostrup kom familien i 1892, men Lucie fulgte ikke med. Hun var tidligere på året blevet gift og var rejst til Dansk Vestindien, hvor hendes mand, Simon Hørlyk, var blevet politiassistent.

Under palmerne

En aften sejlede ægteparret ind i St. Thomas' havn, der kan være meget betagende i skumringen, når lysene tændes. Denne havneby — Charlotte Amalie — stod siden for Lucie Hørlyk som "Danmarks skønneste by".

Et par dage efter gik turen videre til Christiansted på St. Croix — en ø, hvis frugtbarhed har givet den smigrende tilnavne som "Vestindiens have", "Amerikas Madeira" og "Juvelen i Det caraibiske Hav". Her lejede de et hus med en tildækket veranda, hvorfra der var udsigt til den store havn, der i øernes storhedstid havde været livligt trafikeret, men nu lå ret øde hen. Den tro-

Et par år efter, at hun havde været i livsfare under Glostrup præstegårds brand, debuterede Lucie Hørlyk (1870-1912) med bogen "Under Tropesol" (1907). Hendes bøger fængslede ved deres livlige skildringer af livet i Dansk Vestindien.

Hun er blevet betegnet som "dame til fingerspidserne" — en karakteristik, der bestemt ikke modsiges af dette portræt. — Efter L. Koch: Lucie Hørlyk, en levnedstegning delvis i selvbiografi. 1913.

piske natur tiltalte ikke Lucie Hørlyk særligt, selv om hun kunne beundre dens rigdom og fylde.

I 1898 blev ægtefællen forflyttet til St. Thomas, hvorfra han i 1900 igen blev beordret tilbage til St. Croix, så ægtefællerne førte i disse år en ret omflakkende tilværelse. Men Lucie Hørlyk fik derigennem et indgående kendskab til både St. Croix og St. Thomas (den tredje af øerne, St. Jan, besøgte hun aldrig). Selv om de to øers samlede areal er mindre end Langelands, var atmosfæren kosmopolitisk. Det danske element var langt det mindste; de øvrige hvide befolkningsgrupper omfattede navnlig tyskere, englændere, amerikanere, irere, spaniere og franskmænd. Lidt provokerende er det blevet sagt, at en dansk embedsmand på St. Thomas befandt sig i den situation, at der omkring ham taltes alle sprog undtagen hans eget.

Det store, tavse befolkningsflertal bestod af negre, hvis levemåde var meget lav. Fjorten år før Lucie Hørlyks ankomst til St. Croix havde øens negerbefolkning dog for en tid brudt sin tavshed. Ulmende utilfredshed kulminerede i et negeroprør, der brød ud den 1. oktober 1878. "Det er grueligt at læse de

Situation fra negeroprøret på St. Croix i 1878, fjorten år før Lucie Hørlyks ankomst til øen. — Efter træsnit i Illustreret Tidende 3/11 1878.

Beretninger, som i disse Dage ere indløbne til os fra Vestindien,” skrev Illustreret Tidende den 3. november. ”Vilde Negerhobe fore i djævelsk Raseri hen over Øen og afbrændte den ene Plantage efter den anden.” Oprøret blev hurtigt knust af dansk militær, og tolv negerledere blev straks henrettet. Ved en appelsag dømte den danske Højesteret yderligere 39 til døden, men dommene blev dog mildnet til tugthusstraffe af varierende længde. Rundt omkring på øen mindede et stort antal ruiner, både af pragtbygninger og jævne huse, om dette oprør, der havde medført store ødelæggelser. Lucie Hørlyk fik anskuesundervisning i, at alt på øerne ikke var idyl.

Allerede i 1867 var der med den amerikanske regering truffet aftale om salg af St. Thomas og St. Jan for 7,5 mill. dollars, men efter et præsidentskifte sprang USA fra aftalen. Medens Lucie Hørlyk opholdt sig derude, var et salg af øerne igen på tale, og den 24. januar 1902 blev der undertegnet en konvention, hvorefter USA skulle erhverve alle tre øer for et så beskedent beløb som 5 mill. dollars. Heller ikke denne gang blev salget en realitet, idet det danske landsting gik imod.

Medens salgsforhandlingerne foregik, skrev Lucie Hørlyk i et brev til sine forældre: ”Nu siges det for ganske vist fra ”allerpålideligste kilde” (efterhån-

Efter et harmonisk ægteskab i Dansk Vestindien vendte Lucie Hørlyk som 33-årig enke hjem til Danmark i 1903.

Livet igennem måtte hun kæmpe mod tuberkulose og andre sygdomme, men alligevel bevarede hun et strålende humør. Hun døde i 1912 midt i en lovende forfatterbane. — Efter L. Koch: Lucie Hørlyk, en levnedstegning delvis i selvbiografi. 1913.

den har vi tabt fidusen til de pålidelige kilder), at vi er i realiteten solgte. — —
— Når de bare vil tage det nådige hensyn at sælge os ved forårstid!”

Som bekendt blev øerne først solgt i 1917. Salgssummen var da steget til 25 mill. dollars.

Den unge enke

Det var sine indtryk af det særprægede liv på de tropiske øer, Lucie Hørlyk senere frugtbargjorde i sit forfatterskab. Ægtefællen døde af dysenteri i 1903, og så kom den unge enke til Glostrup. ”Det skar i hjærtet, da hendes tog kom ind på Københavns banegård, og vi så hende stå i kupévinduet med det sorte enkeslør om sit blege, hærgede og dog endnu så smukke ansigt,” skrev faderen.

Ja, Lucie Hørlyk var noget af en skønhed, men siden sin tidligste ungdom havde hun lidt af tuberkulose, en sygdom, der gang på gang skulle kaste hende på sygelejet.

For Lucie Hørlyk var omplantningen til præstegårdsmiljøet i Glostrup noget af en nedtur. Derovre i Vestindien havde hun decideret tilhørt overklassen, for hvem et betydeligt tjenerskab var en selvfølge. Tre tjenestepiger — en stuepige, en kokkepige og en barnepige — var det absolutte minimum. Her i Glostrup havde hun ikke engang sit eget hjem.

Glostrup private Realskole på Jernbanevej, hvor Lucie Hørlyks to sønner en overgang gik i skole. — Efter postkort i Glostrup lokalhistoriske arkiv.

Hendes ældste søn, Tage, havde allerede i et par år boet hos bedsteforældrene i præstegården. En gang tidligere havde han været i Glostrup på et ferieophold sammen med sin moder — dengang så lille, at han ikke rigtigt kendte forskel på, om mennesker var hvide eller sorte. En dag kom han hjem og fortalte, at han havde leget med nogle små negerdrengene. Da negerbørn var sjældne i Glostrup, blev han bedt om en nærmere forklaring. Jo, det viste sig, at hans små legekammerater havde været fattigt klædt, og så *måtte* de jo være negre! I et glimt aner man svælget mellem den danske overklasse og den sorte underklasse derovre under palmerne.

Da Tage i 7-års alderen kom til Glostrup på varigt ophold (han havde været meget syg af mæslinger og kunne ikke komme til kræfter i troperne), blev han sat i Glostrup private Realskole, hvor han befandt sig godt og blev en naturlig anfører under de jævnaldrendes lege. Hans yngre broder, Ludvig, var efter faderens død naturligvis fulgt med moderen til Danmark, og nu blev også han sat i samme skole, hvor han i modsætning til broderen ikke trivedes særlig godt. I Vestindien havde han indsuget nogle forestillinger, der bragte ham lidt på kant med kammeraterne.

Omslagsbilledet til Lucie Hørlyks roman "Den gamle Plantage" var tegnet af Gerhard Heilmann.

I Kristeligt Dagblad d. 16/11 1909 blev både bogen og tegningen sablet grundigt ned i en anmeldelse, der var signeret Jonas Nordby. I sin nekrolog over Lucie Hørlyk hævdede Politiken, at Jonas Nordby var et pseudonym, der dækkede over forfatterindens broder, pastor Hans Koch. Hvis Politikens påstand er korrekt, var pseudonymet åbenbart ikke valgt helt tilfældigt; for Hans Koch var sognepræst i Nordby 1905-09.

Et påskønnet forfatterskab

Som antydnet befandt Lucie Hørlyk sig ikke overvældende godt i Glostrup, men snart var hun så heldig at kunne leje nogle værelser hos sin søster Anna og dennes mand, den kendte kapelmester Axel Schiøler, der i et par år havde boet i Bergen, men i 1903 kom til København.

Allerede under opholdet i Dansk Vestindien havde Lucie Hørlyk forsøgt sig som skribent. Bl.a. havde hun i Nationaltidende skrevet nogle artikler om St. Thomas' historie, men det var dog først nu i København, at hendes egentlige forfattervirksomhed begyndte. Som så mange andre ukendte skribenter fik hun i hastig rækkefølge sine manuskripter kasseret af forlag og redaktioner, men i 1907 lykkedes det hende at få en samling fortællinger udgivet under den forjættende fællestitel: "Under Tropesol". Bogen gjorde lykke, og nu fulgte udgivelserne slag i slag: i 1908 "Fra Generalguvernørens Dage", i 1909 "Den gamle Plantage" og i 1910 "Sommer". De tre første bøger har fuldtud og novellesamlingen "Sommer" delvis hentet deres miljø fra de fjerne øer, hun kendte så godt.

Den meget omtalte film om generalguvernør Peter von Scholten har fornylig aktualiseret Lucie Hørlyks syn på den danske embedsmand, der på egen hånd frigav slaverne. I filmen skildres han på sympatisk måde, men gennem tiderne har han været vurderet vidt forskelligt. I Lucie Hørlyks bog "Fra Generalguvernørens Dage" fremtræder han ikke i noget ubetinget flatterende skær.

Uden at henfalde til sentimentalitet satte Lucie Hørlyk pris på den farvede befolkning, og navnlig havde de sorte barnepigers (de såkaldte "nannaers")

rørende opofrelse gjort indtryk på hende. "Nannaernes" kærlighed til de hvide børn blev fuldtud gengældt med det uundgåelige resultat, at børnene ofte kom til at holde mere af "nannaen" end af forældrene. Provst Koch har morsomt fortalt, at da den 7-årige Tage Hørlyk kom til Glostrup, lærte provsten ham, at han i sin aftenbøn skulle bede for sin fader og moder. Det gjorde drengen også, men helt for egen regning tilføjede han en bøn for "nanna Fiury". Provst Kochs hjerte bankede af stolthed, da drengen engang betroede provstinden, at nu holdt han *næsten* lige så meget af sin morfader som af sin "nanna".

En tidlig død

Et årligt sommerophold på landet var en livsbetingelse for Lucie Hørlyk, og dengang var Glostrup jo også "land". Da hun i forsommeren 1905 tog ophold hos sine forældre, blev hun imidlertid straks syg, og det var under det påfølgende sygeleje, at præstegården brændte. Et par af provsteparrets gode venner, sagfører P.K. Hedegaard og hustru, gav hende husly og pleje i deres ejendom Villa "Hedera" (nu Hederavej 13). Fru Marie Hedegaard blev derigenem hendes trofaste veninde.

I sin sidste bog, "Meta Hauch" fra 1911, havde Lucie Hørlyk forladt den vestindiske motivkreds og skildrede en dansk præstedatter, hvis hjemlige miljø jo svarede til hendes eget. Den lette og elegante stil og styrken i personskildringen gjorde bogen til en betydelig succes, der markerede hendes endelige gennembrud. Hun begyndte på en fortsættelse, men nåede ikke at få den færdig.

Selv om hun kunne have gode perioder ind imellem, var hendes liv en stadig kamp mod tuberkulose og andre sygdomme, og nu fik disse overtaget. På sit dødsleje dikterede hun partier af sin bog til søsteren Anna. Hun endte midt i en sætning; trætheden overvældede hende; hun kunne ikke mere. De sidste dage lå hun hen i en døs. Hun døde stille den 12. september 1912, kun 42 år gammel. Den sygeplejerske, der vågede over hende, bemærkede ikke, at den døendes hjerte standsede.

Det var året efter — i 1913 — at provst Koch udgav sin mindebog om datteren.

Søsteren

Det efterladte, ufuldstændige manuskript gik ikke tabt. Søsteren, Anna Koch Schiøler, fuldførte i 1913 bogen, "Meta Linde, født Hauch", og dette blev begyndelsen til et frodigt forfatterskab, der i omfang langt oversteg Lucie Hørlyks.

Anna Koch Schiøler, der boede i Glostrup 1892-99, kom ind på forfatterbanen, da hun fuldførte en roman, som hendes afdøde søster efterlod ufærdig. Søsteren, Lucie Hørlyk, var død i en alder af 42 år. Anna Koch Schiøler, der blev en produktiv skribent, opnåede at blive 96 år, inden hun i 1963 lukkede sine øjne. — Efter foto i Det kgl. Biblioteks billedsamling.

Anna Koch blev født den 9. april 1867 i Vejstrup ved Kolding. Hun var således Lucies storesøster, men da hun blev langt senere gift (som tidligere nævnt med kapelmester Axel Schiøler), fulgte hun med forældrene til Glostrup, hvor hun boede fra 1892 til 1899.

Hendes regelmæssige skolegang var sparsom, men alligevel erhvervede hun sig en fin kultur og en omfattende viden, som hun supplerede på lange rejser. I 1917 fik hun skuespillet "Jørgen Bugge" opført på Dagmar-teatret og Aarhus Teater. Romanerne "Familien Hoff" (1918), "Ungdom" (1919) og "Undervejs" (1921) grundlagde hendes ry, og i 1925 kom den udmærkede slægtsroman "Kaaregaarden", der blev hendes hovedværk. I bogen "Romanernes Rusland 1914-1918", der udkom i 1927, skildrede hun Rusland under 1. verdenskrig, og endnu i mange år var hun en flittig skribent, der også udfoldede en energisk journalistisk virksomhed, bl.a. som redaktør af kvindebevægelsens blad "Kvinden og Samfundet". Hun døde den 6. maj 1963.

Jo, det var velbegavede døtre, provst Koch havde. Den gode forstand lå til familien. Deres broder, den kendte provst Hans Koch, blev fader til en af vort århundredes største danske kulturpersonligheder, professor Hal Koch.

Kilder

Johannes Brøndsted (red.): Vore gamle tropekolonier, bd. 3 og 4. 1967.

Dansk biografisk leksikon (biografier af Lucie Hørlyk og Anna Koch Schiøler).

Glostrup og Omegns Folkeblad 26/2 1970 (artikel af Adolph Andersen).

Hovedstaden 18/12 1912 (artikel af R. Kjer-Petersen).

Højesteretstidende 1881/82.

Lucie Hørlyk, en levnedstegning delvis i selvbiografi. Samlet og udgivet af hendes fader, provst L. Koch. 1913.

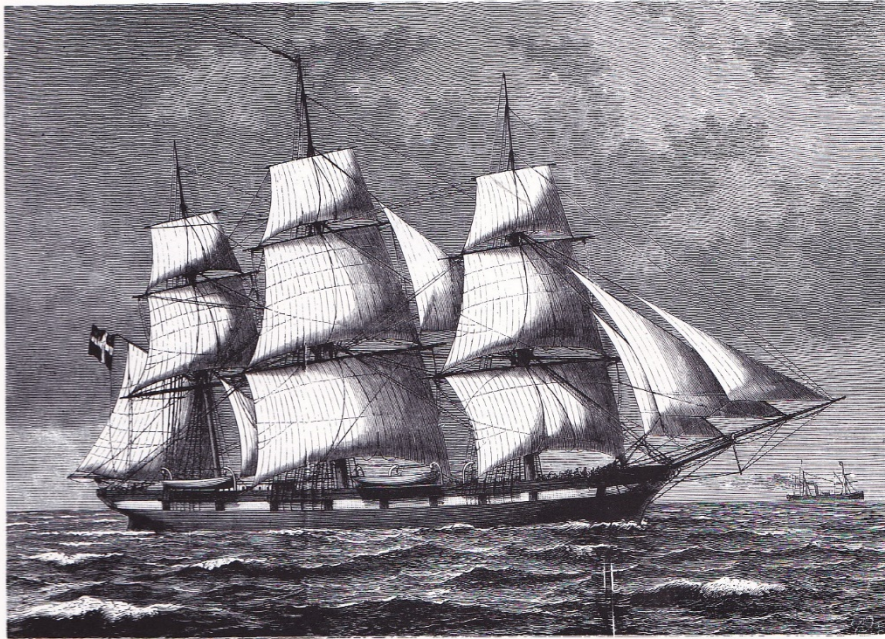
Illustreret Tidende 3/11 1878 (om oprøret) og 22/9 1912 (artikel af Helge Rode).

Kristeligt Dagblad 16/11 1909 (anmeldelse af "Den gamle Plantage").

Palle Lauring: Dansk Vestindien, historien og øerne. 1978.

Politiken 13/9 1912 (nekrolog).

Siden Saxo, magasin for dansk historie, nr. 1, 1987.

Georg Stage ville forlængst være glemt, hvis han ikke havde fået et skoleskib opkaldt efter sig. Det første skib af dette navn blev i 1882 bygget af faderen, skibsreder Fr. Stage, der på denne måde ville mindes sin tidligt afdøde søn. Skibet benyttedes efter sit formål helt til 1935, da det blev afløst af det nuværende skoleskib af samme navn. — Dette træsnit fra Illustreret Tidende 19/2 1882 viser det oprindelige skoleskib.

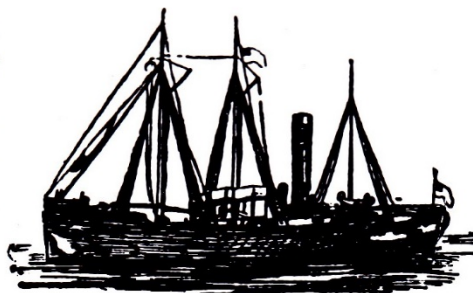
Da skoleskibet "Georg Stage" blev sejlet i sænk

En af de omkomne var fra Glostrup

Natten mellem den 25. og 26. juni 1905 befandt skoleskibet "Georg Stage" sig i Hollænderdybet på vej nordpå. Det var en dejlig lys sommernat. Da skibet ved 23.30-tiden var i nærheden af Middelgrundsfortet, bemærkede man det sorte skrog af en fremmed kuldampere, der med betydelig fart nærmede sig skoleskibet. Som følge af en fejlmanøvre på kuldampere løb denne med et forfærdeligt brag ind i "Georg Stage"'s styrbords side, vandet fossede ind gennem en vældig lækage, og skoleskibet begyndte straks at synke..

"Georg Stage"'s mandskab forsøgte at fire redningsbådene ned, men inden de kom fri af skibet, gik dette til bunds. Det lykkedes 14 elever og 4 voksne at redde sig over på den fremmede damper. Andre søgte tilflugt i rigningen, hvor

En smuk juninat i året 1905 blev skoleskibet "Georg Stage" uden egen skyld påsejlet af en engelsk kuldampner. Skoleskibet sank øjeblikkeligt, og 22 elever omkom. Landet var rystet over denne katastrofe, så meget mere som sigtbarheden havde været udmærket. Her ses den engelske dampner. — Efter tegning i Adresse-Avisen 27/6 1905.

de klamrede sig til storraen eller bardunerne, eller hvor de kunne få fat, men de faldt alle i vandet, da bølgerne lukkede sig om skibet. Fra den fremmede dampner — det var "Ancona", hjemmehørende i Leith — samt fra et tililende svensk fartøj blev der sat både ud, og efterhånden fik man de overlevende indenbords. Toppen af "Georg Stage"s krydsmast og et par sønderrevne sejl forblev over vandlinien og var ved morgengry det eneste, der mindede om natens katastrofe.

Såvel kaptajnen, premierløjtnant M.E. Malthe-Bruun, som alle andre ombordværende på "Georg Stage", både voksne og drenge, bevarede ånds nærværelsen og optrådte mønstergyldigt i de kritiske minutter.

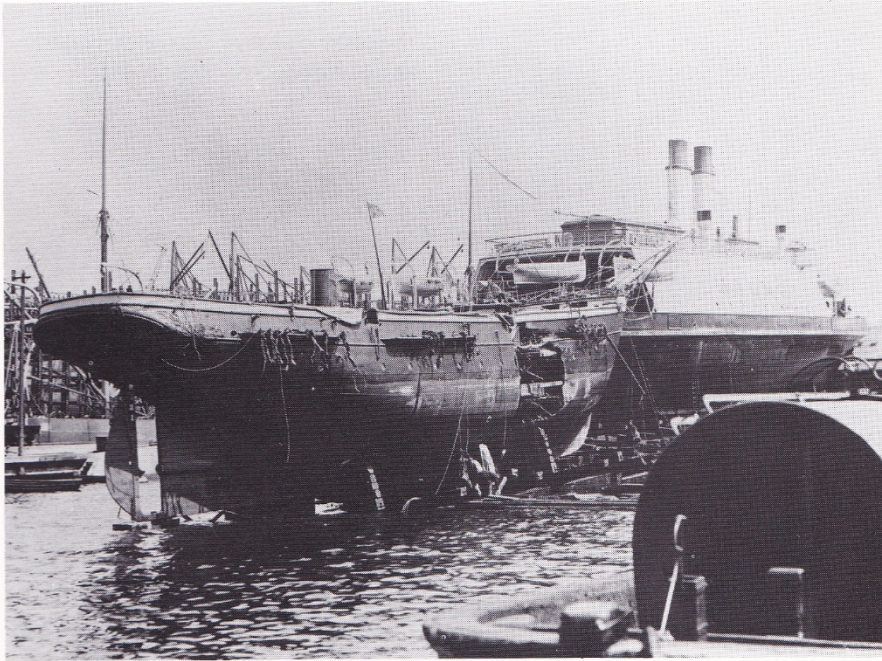
Blandt de reddede elever fra det forliste skoleskib var den senere forfatter Knud Andersen (1890-1980), der udgav et meget stort antal bøger om livet på de blå bølger. I erindringsbogen "Dønninger" har han givet en dramatisk skildring af forliset.

Ved søforhøret blev det klart konstateret, at "Georg Stage" var helt uden skyld i sammenstødet.

Ved forliset omkom 22 skibselever i alderen 15-17 år. Ulykken var så meget mere tragisk, som den indtraf på en nat, hvor sigtbarheden var den bedst tænkelige. Tabet af de mange unge mennesker blev betragtet som noget af en national katastrofe.

Blandt de omkomne var en ung mand fra Glostrup, den 17-årige Hans Thorvald Frederiksen, der var født den 16. marts 1888 i Kirke-Skensved. På "Georg Stage" var han elev nr. 41. Han var søn af ledvogter Christian Mathias Frederiksen og hustru Ane, født Hansen. Familien havde boet i Glostrup i fem år.

En medarbejder ved det københavnske dagblad Aftenposten tog til Glostrup og talte med faderen, der oplyste, at den omkomne var tredjeældst af elleve børn. Han havde i et par år tjent hos en handelsgartner i Brøndbyvester, indtil han kom ud at sejle med "Georg Stage". Han var en rask og livsglad dreng, der var populær blandt sine kammerater.

Det sunkne skoleskib "Georg Stage" blev hurtigt hævet og bragt i dok hos Burmeister & Wain. Efter reparationen tjente det som skoleskib i yderligere tre årtier. Disse to fotografier er taget i dokken kort efter katastrofen. Ved synet af den alvorlige lækage forstår man, at skoleskibet sank på et par minutter. — Billederne er velvilligst stillet til rådighed af Stiftelsen "Georg Stages Minde".

Blandt de omkomne var den 17-årige Hans Thorvald Frederiksen, hvis fader var ledvogter i Glostrup. — Fra Aftenposten 28/6 1905.

Forliset var sket natten til mandag, men liget af Hans Thorvald Frederiksen blev først fundet om onsdagen, idet man i de mellemliggende dage kun havde fået bjærget de første tre af de omkomne. I løbet af onsdagen lykkedes det imidlertid dykkeren fra Svitzers bjærgningsfartøj "Frederikshavn" at trænge ned under dækket på skoleskibet, og her fandt han ligene af Hans Thorvald Frederiksen og ni af hans kammerater.

Disse drenge havde ligget i deres køjer, da sammenstødet fandt sted. Man kunne se på de stillinger, deres lemmer indtog, at drengene havde søgt at bane sig vej hen til trappen for at komme op på dækket, men forinden var de blevet mødt af vandet, som med voldsom kraft havde slynget dem tilbage. Flere af drengene lå med oprakte arme, så man kunne se, hvorledes de til det sidste havde kæmpet for livet. Glostrup-drengen blev fundet liggende på ryggen agterude i styrbords side.

Søndag den 2. juli 1905 kl. 14 blev Hans Thorvald Frederiksen begravet fra den smukt pyntede Glostrup kirke. Kisten var helt skjult under blomster og palmedekorationer. Der var kranse fra bl.a. kronprinseparret, "Georg Stage", "Ancona"s rederi og den socialdemokratiske folketingsmand N.E. Hyller. Som man kunne forvente, skete begravelsen under meget stor deltagelse. Således så man sognerådets medlemmer med sognerådsformand Anders Christiansen i spidsen. Fra "Georg Stage" mødte overstyrmand C. Myhre og to af de reddede skibselever. Provst Ludvig Koch talte smukt om den afdøde og henvendte trøstende ord til de efterladte. Da kisten blev båret til graven, gik tolv hvidklædte småpiger med sorte skærf foran og strøede roser på sørgetogets vej.

Digteren Holger Drachmann mindedes de omkomne i et digt, hvis sidste vers lyder:

Saa lægger vi Kranse paa Baar' ved Baar',
et Sommerflor skjuler Jer Kiste:
hvor brat de dog brydes, de Blomster i Vaar,
vi grunder og bøjer vort graanende Haar
ved alle de Haab, vi forliste.
Men, Chef eller Lærling, eet ved vi forsand',
vort Liv staar til Pligten i Gæld,
og hver af de smaa har betalt som en Mand.
I stolte, smaa Gutter — Farvel!

— — — — —

Det forliste skoleskib blev hævet og repareret hos Burmeister & Wain. Selv om "Georg Stage" som nævnt var uden skyld i katastrofen, således at der blev udbetalt fuld erstatning, led Stiftelsen "Georg Stages Minde", der ejede skibet, et ikke ubetydeligt pekuniært tab, der dog — som stiftelsen senere udtrykte det — var for intet at regne mod tabet af så mange lovende unge menneskers liv.

"Georg Stage" genoptog altså sejladsen og pløjede havene, indtil det i 1935 blev afløst af det nuværende skoleskib af samme navn, der med statstilskud blev bygget i Frederikshavn.

Det gamle skib blev solgt til den engelske marineforfatter Alan John Villiers, der gav det navnet "Joseph Conrad", opkaldt efter den kendte polskfødte forfatter, hvis enke foretog "dåbshandlingen". I dag ligger "Joseph Conrad" som museumsskib i byen Mystic Seaport i staten Connecticut ved den amerikanske Atlanterhavskyst.

— — — — —

Den nævnte sømandsforfatter Knud Andersen, der reddede livet ved "Georg Stage"'s forlis, boede i nogle år på en sidevej til Gl. Køge Landevej, hvor han ejede et parcelhus. I 1929 indrykkede han i dagspressen en annonce, hvori det hed: "Da jeg agter at bosætte mig paa Atlanterhavet, er mit Hjem i Brøndby-øster til Salg." Forinden havde han købt en fiskersmakke, som han havde døbt "Monsunen". Et par år efter var dette skib blevet berømt, idet den rejse, Knud Andersen sammen med sin familie begav sig ud på, blev skildret i bogen "Med Monsunen paa Atlanterhavet", der blev en stor succes.

Skibet blev siden solgt til en etnografisk ekspedition, hvori rejseskribenten Hakon Mielche deltog. På et koralrev i Stillehavet forliste skibet — en begivenhed, der danner et af højdepunkterne i Mielches debutbog ”Monsunens sidste Rejse” (1935).

Den vej ved Brøndby Strand, Knud Andersen en tid boede på, er blevet opkaldt efter den stormomsuste fiskersmakke og hedder i dag *Monsunvej*.

Kilder

Knud Andersen: Dønninger. 1974.

Artikler og notitser om ”Georg Stage”s forlis i Aftenposten, Nationaltidende, Politiken og Roskilde Dagblad. Endvidere en artikel om Monsunvej i Handelsbladet for Glostrup og Omegn 3/12 1969.

Folketællingslister.

Kirke-Skensved sogns kirkebog.

Oversigt over Virksomheden indenfor Stiftelsen ”Georg Stages Minde” 1882-1932.

Hjalmar Petersen (red.): Skibsfartens hvem-hvad-hvor. 1974.

Børup Sørensen: ”Georg Stage” gennem 60 år. 1942.

Foruden at lede driften af Glostrup Bryggeri, der i perioder gav beskæftigelse til en tiendedel af Glostrups befolkning, gav bryggeridirektør Axel Hansen (1872-1933) sig tid til at beskæftige sig med motorsport. Han var en af bilismens pionerer herhjemme, bl.a. bestyrelsesmedlem i Dansk Automobilklub i dennes første år. — Efter foto fra århundredets begyndelse tilhørende urmagermester Knud Hansen.

Med veteranbil gennem Danmark

*Vi følger bryggeridirektør Axel Hansen
på en begivenhedsrig rejse i sommeren 1905*

Den første nordiske automobiluge skulle skabe opmærksomhed omkring de motordrevne køretøjer og virke som propaganda for øget anvendelse af disse. Som den gældende automobillov viste, var hverken biler eller motorcykler overvældende populære hos politikerne, men man håbede, at en stærk tilgang af motorkørende måtte åbne lovgivningsmagtens øjne for, at de nye køretøjer ikke var til at komme udenom, og at reglerne burde lempes.

Det vigtigste led i automobilugen var en efter datidens forhold dristig køretur fra Aalborg til København, men ugen bød også på andre arrangementer. Ved Skodsborg var der således en regatta for motorbåde, og på Ordrupbanen afholdtes en såkaldt *gymkhana*, der omfattede en række færdighedsøvelser for motorkørende. På programmet stod bl.a. en "vandglasleg", der bestod i, at vognene kørte banen rundt, idet de skulle forcere en række forhindringer. De i vognene yndefuldt placerede damer holdt hver et glas vand i hånden, og den dame, som efter to omgange havde mest vand i glasset, blev præmieret. På grund af regnvejrr måtte dette sidste arrangement dog udsættes nogle uger, hvorved den første nordiske automobiluge kom til at strække sig over en hel måned.

Opfinderen J.C. Ellehammer (1871-1946) var den første europæer, som kom op at flyve med et fartøj, der var tungere end luften. Det foregik på øen Lindholm i 1906. Da han i 1905 deltog i den berømmelige biltur Aalborg-København, var han i fuld gang med at konstruere sin første flyvemaskine. Ellehammer udtog patent på i alt ca. 400 opfindelser. — Efter foto i Det kgl. Biblioteks billedsamling.

Prominente deltagere

Den med spænding imødesete rejse gennem landet startede tirsdag den 27. juni 1905. Der var anmeldt 14 biler og 3 motorcykler. Deltagerne var pionerer på autosportens område og var sikkert i eminent grad på bølgelængde. Fra Glostrup deltog bryggeridirektør Axel Hansen, der var en af landets kendteste bilister og nød stor popularitet blandt de motorinteresserede. Han var bestyrelsesmedlem i Dansk Automobilklub, der på et møde i marts 1905 havde valgt ham til medlem af et tremandsudvalg, der skulle overveje, hvorledes bilisterne kunne få indflydelse på den forestående revision af automobilloven — en lov, der i allerhøjeste grad måtte være ham en torn i øjet.

Enkelte af deltagerne havde deres fruer med. Dette gjaldt således Dansk Automobilklubs formand, grev Eigil Knuth, og bryggeridirektør Axel Hansen. Damerne mødte ”i store Slør med Ruder for Øjne og Mund, hele smaa Glashuse at se paa,” skrev Dagens Nyheder.

Af de øvrige deltagere var et par af de mest prominente den senere flyvepioner, direktør J.C. Ellehammer og grosserer A.C. Illum fra det kendte stormagasin. Illum var ligesom Axel Hansen bestyrelsesmedlem i Dansk Automobilklub. Blandt pressens repræsentanter bemærkede man særligt forfatteren Johannes V. Jensen, den senere nobelpristager; han refererede begivenhederne til Politiken, der i øvrigt dagen i forvejen havde bragt Jeppe Aakjærs nu så folkeyndede digt om Jens Vejmand, der banede den vanskelige vej for trafikanterne; dette var en tilfældighed, der så ud som en tanke.

Journalisten Alfred Nervø (1879-1921) blev berømt, da han i 1910 gennemførte den første flyvning over København. Han var med på bilturen gennem Danmark i 1905 og skrev herom: "Vi har for første Gang vist, saa selv den tungnemmeste kan forstaa det, at nu ejede Mennesket ogsaa Hastigheden." Man forstår Nervøs begejstring. Undertiden var farten helt oppe på 40 kilometer i timen! — Efter foto i Det kgl. Biblioteks billedsamling.

En af journalisterne var en ung, ukendt mand, der fem år senere skulle vinde berømmelse som den første, der gennemførte en flyvning over København. Det var Alfred Nervø.

Den nordiske automobiluge, der var arrangeret af tre motororganisationer, var kommet i stand efter forslag fra svenske automobilklubber. Det havde derfor vakt nogen fortrydelse, at de svenske deltagere alligevel havde meldt afbud, hvorved automobilugens nordiske præg var gået tabt.

Ruten var følgende:

Tirsdag: Aalborg — Hobro — Randers — Aarhus.

Onsdag: Aarhus — Skanderborg — Horsens — Vejle.

Torsdag: Vejle — Fredericia — Strib — Middelfart — Odense.

Fredag: Odense — Nyborg — Korsør — København.

Den samlede strækning, der skulle tilbagelægges, var på ca. 52 mil eller henved 400 km.

En grinende helhest

Turen startede ved 9.30-tiden om tirsdagen. I spidsen kørte motorcyklisterne, hvoriblandt direktør Ellehammer, der naturligvis benyttede sit eget fabrikat, motorcyklen "Elleham". Derefter fulgte bilerne, først de mindre, bl.a. grev Knuths, derpå de større og til allersidst en rummelig, stærkt beundret Adlerbil, der tilhørte skibsreder O.C. Johnsen.

Forfatteren Johannes V. Jensen (1873-1950) var en flittig bidragyder til Politiken. Hans omfattende litterære produktion, hvori romanserien "Den lange Rejse" indtager en hovedplads, skaffede ham i 1944 nobelpriisen. — Efter foto i Det kgl. Biblioteks billedsamling.

Mange steder stod folk i rækker langs grøftkanterne, nogle med flasker i hånden for at byde deltagerne en læskedrik. Ikke sjældent blev der kastet blomster ind i vognene. Da man nærmede sig Hobro, fik en af bilerne motorskade, og hvad skulle man så gøre? "Da Deres Korrespondent kom tilstede," skrev Johannes V. Jensen, "var man just i Færd med at lede en gammel udtæret Hest ud af en Gaard for at føre Bilen til Hobro — en rædsom gammel Krikke med Mulen aabenstaaende af Grin. Det græmmede mig. Jeg kvad en Vise:

Bedre var det, om Bilen
Plat og ganske forbødes,
End at vi uden Hæder
Drages tilbyes
Af en Helhest!

Dette maatte ikke ske! Vi i vor gode Bil slog et Tov om den forulykkede og bugserede den ind." I Hobro blev bilen repareret.

I samme by mistede en hund livet, da den blev kørt over af en anden af bilerne. Men det "kunde ikke gøre noget Skaar i Glæden," skrev Berlingske Tidende lidt hjerteløst, "da Hunden selv havde Skylden."

Grosserer A.C. Illum (1863-1938), grundlæggeren af stormagasinet, var to gange impliceret i trafikuheld på turen, men slap dog med nogle skrammer. — Efter "Halvtreds Aar paa Østergade". 1941.

I Randers blev selskabet modtaget med fuld militærmusik, hvilket tændte smil i ansigterne. Lidt efter sivede det dog ud, at orkesteret slet ikke spillede for optoget, men i anledning af et besøg af krigsministeren. Da dette gik op for deltagerne, blev man straks enige om, at det var en rigtig falsk musik.

Der overnattedes på Hotel "Royal" i Aarhus. De forskellige punkteringer og andre småuheld, der var indtruffet i dagens løb, var samtalestof ved aftensmaden.

Et højt knald

Om onsdagen — en regnvejrsdag — eksploderede lyd-potten på lensgrev Chr. Ahlefeldt-Laurvigs bil med et brag, der opskræmte hele Skanderborg, men kort efter kunne vognen køre videre med den mest sejrssikre holdning, omend lidt mere støjende end før.

I nogle landsbyskoler langs ruten havde børnene fået fri for at få et glimt af de firhulede dyr, som de overøste med markblomster og hilste med hurraråb. I Horsens gav man sig tid til at bese en større industri- og landbrugsudstilling. Der overnattedes i Vejle, igen på et hotel, der hed "Royal". Adresse-Avisens korrespondent bemærkede: "Vi har kørt en Høne over — somme siger, at det var en And — men den skulde slagtes alligevel."

Den bil, Alfred Nervø var passager i, fik motorstop kort efter Horsens, og reparationen tog så lang tid, at man først kunne fortsætte sent på aftenen. Men så gik det også strygende. ”Ude omkring os laa Landet allerede i Ro, den lyse Sommernat var over os med sin blide Fred,” skrev Nervø. ”Og vi gik igennem det svale Nattemørke i et borende Jag, vi skar som et skarpt Hvin gennem den tætte Stilhed. Under os koger Maskinen sydende og hvislende, Cylindrenes Stempelslag banker i vild Febertakt, Lyddæmperen fnyser aandeløst, Støvet springer i Kaskader om de brede vaskende Hjul, det fosser og sprøjter straalende op, medens Vejens Skærvælægning flimrer væk under os, og Træerne glider forbi som Tremmer.”

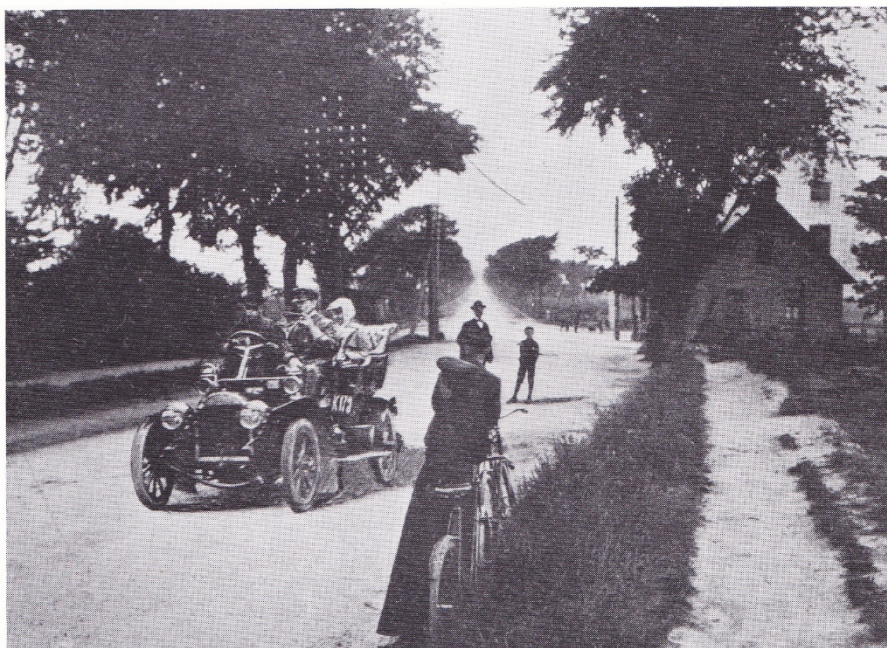
Man forstår, at farten var svimlende — ja, den nåede momentvis op på 40 kilometer i timen, og det skulle der jo gode nerver til at klare!

To mand på hospitalet

Om torsdagen oplevede man et uheld med personskade, da skibsreder O.C. Johnsens flotte vogn vendte hjulene i vejret på et smattet sted ved Kjærsgaard i nærheden af Fredericia. Grosserer A.C. Illum, der ikke selv havde bil med, var passager i vognen og fik nogle skrammer i hovedet. Han havde dog åndsnærværelse nok til — med blodet strømmende ned ad sig — at løbe op ad vejen for at advare grev Knuth, hvis bil fulgte efter. Nænsomme hænder forbandt Illum, som derefter kunne fortsætte turen, men et par andre deltagere havde fået lidt alvorligere skader og måtte indlægges på sygehuset i Fredericia, hvor de dog ventedes udskrevet dagen efter. Trods dette uheld var humøret højt, da selskabet ankom til nattekvarteret, Grand Hotel i Odense. På sine steder var bilerne næsten blevet bombarderet med sødt duftende roser. Efter hvad både Johannes V. Jensen og bladet Auto-Cyclen skrev, var aftenen — og natten! — kendetegnet af en *yderst* animeret stemning.

Et sidste uheld — og et sejrrikt indtog

På rejsens sidste dag, fredag, væltede grev Ahlefeldts vogn efter en punktering ved Ullerslev kort før Nyborg. Bilen blev stærkt ramponeret og endte med hjulene i vejret efter — som Johannes V. Jensen formulerede det — ”at have afskudt sine Passagerer ud i Luften.” — Den uheldige grosserer Illum, der atter denne gang var blandt passagererne, måtte for anden gang bide i græsset. Han slap dog uden yderligere men, selv om han vistnok mistede bevidstheden et øjeblik. Det første, han sagde, da han slog øjnene op, var, at nu troede han nok, han kunne det! På dette tidspunkt havde den gode Illum dog fået nok af biler i denne omgang. Han fortsatte med toget!

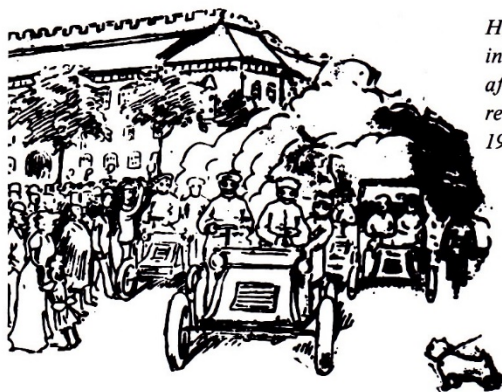
En af bilerne passerer Damhuskroen på vej mod København. Billedet svarer ikke rigtig til, hvad der fortælles om de mange cykler, der fulgte optoget fra Glostrup og indefter. Er denne en efternøler? — Fra Illustreret Tidende 9/7 1905.

Enkelte deltagere udtrykte bekymring for, at de to uheld undervejs ville være dårlig reklame for bilernes sikkerhed og ufarlighed. Længe efter mindedes Alfred Nervø, hvor ivrigt bryggeridirektør Axel Hansen deltog i en diskussion herom om bord på færgen til Korsør.

Da bilerne passerede Taastrup, kørte Axel Hansen i spidsen. Utvivlsomt ville han gerne spille rollen som den store triumfator, når han rullede forbi Glostrup Bryggeri. Om han holdt førerstillingen gennem Glostrup, fremgår ikke af bladene.

I Glostrup ventede en mængde cyklister og enkelte biler på at slutte sig til optoget, som — inden det nåede frem til Rådhuspladsen — var svulmet imponerende op. Indtoget var noget af en københavnerbegivenhed. Blandt de mange tilskuere var den aldrende forfatter Henrik Scharling, der — da han 43 år tidligere i romanen "Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard" sendte de tre studenter ud at køre i kane — næppe havde drømt om, at en senere tids studenter ville køre uden heste.

Politikens medarbejder (denne gang ikke Johannes V. Jensen) bemærkede, at "ved at se de store Biler, der er overstænkedede med Snavs og Støv fra øverst

Her har Politikens tegner skildret bilernes indtog på Rådhuspladsen i København. En af de biler, man ser, er antagelig bryggeridirektør Axel Hansens. — Fra Politiken 1/7 1905.

til nederst, og Herrernes Gummijakker og Støvbriller og Damernes store, graa Slør, der kan bindes saa koket og være af saa indtagende Virkning, faar man virkelig ligesom et Indtryk af det store, internationale Bilsports-Liv og en Anelse om den afsluttede Turs Charme.”

Blandt de deltagere, der triumferende rullede ind på Rådhuspladsen, savnedes Alfred Nervø. Den bil, han sad i, var punkteret i Glostrup, og da lappegrejerne var brugt op under tidligere punkteringer, havde de ombordværende måttet bekvemme sig til at spadsere til Glostrup station og tage toget derfra.

Der gøres status

De fleste blade fandt, at køretøjernes triumftog gennem landet havde været god propaganda for motorsporten. Social-Demokraten mente dog, at hele to uheld på en langsom sommerfart i godt, tørt føre absolut havde været for meget. At der undervejs ikke var gået panik i de mange heste, man havde mødt, blev opfattet som noget meget positivt. ”Hovedformaalet med Turen er naaet,” konstaterede Berlingske Tidende, ”nemlig dette, at vi har kunnet køre Landet igennem, uden at nogen Hest er ”løbet”, noget fremmed Menneske er kommet tilskade.” Bemærk nuancen i udtrykket ”fremmed Menneske”; der var jo faktisk et par fremmede *dyr*, det var gået ud over: Hobro-hunden, der selv havde været skyld i sit endeligt, og den nedlagte høne, der måske var en and, og som alligevel skulle have været slagtet!

I en lang, ledende artikel hyldede Ekstrabladet de pionerer, der havde gennemført turen. Artiklen sluttede med disse hjertevarme sætninger: ”Kjøbenhavnerne har igaar budt Avtomobilerne et kjærligt Velkommen. Det var, hvad de skulde have af Kjøbenhavnerne. De, der nu kæmper for *Avto*, kæmper for en stor Sag, der tilhører Fremtiden, og som vore Efterkommere faar mere Nytte af end den nulevende Slægt. Avtomobilet er en meget stor Ting,

og det vil erobre Verden. De Mænd, som under bornert Modstand og bagstræverisk Uvilje fører den til Sejr, fortjener Tak, thi det er en samfundsmæssig, national og ægte patriotisk Gærning, de udfører.”

Det må have glædet bryggeridirektør Axel Hansen at læse disse ord.

Kilder

Adresse-Avisen, Auto-Cyclen, Berlingske Tidende, Dagens Nyheder, Ekstrabladet, Illustreret Tidende, Kristeligt Dagblad, Politiken, Roskilde Tidende, Social-Demokraten og Verdens-Spejlet.

Alfred Nervø: Ti Aar bag Rattet. 1917.

Ejvind Tofte: Fra stationsbyens saga. 1976.

Personregister

- Ahlefeldt-Laurvig, Chr., lensgreve 43 f
Andersen, Knud, forfatter 34, 37 f
Askov, Thyge, birkefuldmægtig 16 f
- Bencke, J.C., distriktslæge 7
- Christensen, Elisabeth, sangerinde 18 f
Christensen, Frederik, skuespiller 18 f
Christiansen, Anders, sognerådsformand 36
Christiansen, Lars, tømrer 6
Christiansen, Rasmus, tegner 18
Conrad, Joseph, forfatter 37
- Drachmann, Holger, forfatter 37
- Ellehammer, J.C., direktør 40 f
Engelstoft, Chr., forfatter 8 f
- Fortmeyer, G., bagermester 14
Frederiksen, Ane, fru 34
Frederiksen, Chr. M., ledvogter 7, 34
Frederiksen, Hans Thorvald, skibsselev 7, 33 ff
- Grøndahl, Waldemar, slagtermester 13
Grøndrup, Peter, smedemester 17
- Hansen, Axel, bryggeridirektør 5 f, 13, 39 ff
Hansen, Knud, urmagermester 39
Hansen, Niels, gårdejer 21
Hansen, Ole, kroejer 17
Hassø, Arthur G., forfatter 18
Hedegaard, Marie, fru 30
Hedegaard, P.K., sagfører 30
Heilmann, Gerhard, tegner 29
Hyller, N.E., folketingsmand 36
Hørlyk, Lucie, forfatterinde 8, 15, 23 ff
Hørlyk, Ludvig 28
Hørlyk, Simon, cand. jur. 24 f, 27
Hørlyk, Tage 28, 30
- Illum, A.C., grosserer 40, 43 f
Ingemann, B. S., digter 21
- Jensen, Johannes V., forfatter 40, 42, 44 f
Johnsen, O.C., skibsreder 41, 44
- Knudsen, Ane og Trine 18
Knuth, Eigil, greve 40 f, 44
Koch, Hal, professor 31
Koch, Hans, provst 29, 31
Koch, Ludvig, provst 9, 14 ff, 19, 23 ff, 30 f, 36
- Larsen, Mads, handelsgartner 17
- Malthe-Bruun, M.E., premierløjtnant 34
Martinsen, Peder, tømrermester 11 f, 14
Mauritzen, Augusta, købmand 9
Mielche, Hakon, forfatter 38
Munck, Johs., præst 15
Myhre, C., overstyrmand 36
- Nervø, Alfred, journalist 41, 44 ff
- Peter den Store 6
- Rode, Helge, forfatter 23
- Scharling, Henrik, forfatter 45
Schjøler, Anna Koch, forfatterinde 8, 16, 23, 29 ff
Schjøler, Axel, kapelmester 16, 29, 31
Schjøler, Sophie, bogbindermester 5 ff, 16
v. Scholten, Peter, generalguvernør 29
Simonsen, Simon, overbetjent 7
Stage, Fr., skibsreder 33
Stage, Georg 33
Stub, C.F., sognepræst 8
- Thim, Otto, boghandler 7
Tofte, Ejvind, viceskoleinspektør 8, 10
- Villiers, Alan John, forfatter 37
- Aagaard, C. F., landskabsmaler 21
Aakjær, Jeppe, forfatter 40

Egon Funch DET SKETE I 1905

ISBN 87-88547-02-7